

SEKCE PRO KARTOGRAFII

DUŠAN TRÁVNÍČEK

SOUBOR MAP „POZNÁVÁME SVĚT“

(Několik poznámek k textové a doplňkové části)

Jedním z nejnáročnějších děl, vydávaných v současné době Ústřední správou geodézie a kartografie, je soubor „Poznáváme svět“, jehož 25 čísel má vyjít postupně do r. 1966. Soubor „Poznáváme svět“ má dát nejširší veřejnosti encyklopedické vědomosti o určité geografické oblasti jednak mapovým zobrazením, jednak svou částí textovou, tabulkami a řadou fotografií. Podrobný rejstřík usnadňuje orientaci na mapě. Jednotlivá čísla souboru mají být zlepšenou a podrobnější náhradou dřívějšího souboru „Politických map“ a „Politicko-hospodářského atlasu“, který byl vydáván nakladatelstvím „Orbis“.

Tři části, tvořící v podstatě každé číslo souboru, se vzájemně doplňují, i když každá z nich má účel poněkud odlišný. Mapa podává prostorové rozmístění jednotlivých jevů, text, komplexní výklad o zobrazované oblasti a ukazuje vzájemnou spojitost s údaji na mapě a v tabulkách. Tabulky pak řadí vývojově číselné údaje o jednotlivých jevech a umožňují jejich vzájemnou srovnatelnost a dávají představu o dalším vývoji. Při jejich zpracovávání se přísně dbá, aby údaje v mapě, textu i tabulkách vzájemně korespondovaly.

Textová část má za úkol podat přehledný fyzickogeografický, ekonomickogeografický, politicko-administrativní a historický obraz oblasti znázorňované mapovým zrcadlem. V zásadě jsou všechny texty zpracovávány jednotným způsobem tak, aby bylo čtenářům umožněno vzájemné srovnání textů, popisujících různé oblasti. Část fyzickogeografická zabírá zhruba jednu třetinu rozsahu souboru. Text si však klade velmi závažný úkol podat výstižné zhodnocení politické situace v dané oblasti. Proto již v úvodní části srovnává politicko-ekonomické poměry všech v následující části probíraných států tak, aby byly patrné diametrální rozdíly mezi státy socialistické a kapitalistické světové soustavy. Výklad o jednotlivých abecedně seřazených státech navazuje na všeobecný popis. Hlavním úkolem textu je vystihnout charakteristické vlastnosti země a jejích obyvatel, jejich zvyků, činnosti a způsobů, jak se využívá přírodního bohatství a zdrojů země a komu slouží. Proto se také při fyzicko-geografickém výkladu zdůrazňuje činnost a práce člověka a význam, který pro něho má např. tekoucí voda. Ekonomicko-geografická část zdůrazňuje politicko-ekonomickou charakteristiku státu. Uvádí, zda jde o stát socialistický nebo kapitalistický, uvádí podíl zemědělství a průmyslu na tvorbě národního

důchodu a ekonomickou situaci státu v celosvětovém měřítku; zároveň pak naznačuje očekávaný budoucí vývoj. Zůstává ovšem i úkolem celého dalšího výkladu, aby se ukázaly přednosti socialistické plánovitě ekonomiky před kapitalistickou; k tomu slouží i řada číselných údajů v textu, jež umožňují např. srovnání produkce nebo i jiných faktorů a ukazují tak rozvoj socialistických států. Při řešení těchto úkolů je si však třeba uvědomit, že celý soubor bude vycházet pět až šest let. Tak by se snadno mohlo stát, že by nebyla možná srovnatelnost mezi údaji v prvních sešitech, které již vyšly a dále pak mezi sešity, které teprve vyjdou. Aspoň částečně se tomu snažíme zabránit tím, že uvádíme perspektivní údaje k roku, v němž vyjdou poslední čísla souboru.

Závěrečná část textu hodnotí historický a politický vývoj na území daného státu; všímá si hlavních změn držby území a jejích příčin, věnuje pozornost obyvatelstvu, jeho národnostnímu, především společenskému vývoji. Zdůrazňují se zvláště jednotlivé společenské řády, jejich nositelé a změny v průběhu historického vývoje. Text tak plní úkol, podat základní geografické, ekonomické, politické i historické údaje o dané oblasti, dále pak dát jeho uživatelům jejich názorný a proporcionálně vyvážený přehled a charakteristiku.

Rubu mapy se vhodně využívá pro doplňkovou část. V ní jsou uváděny přehledné statistické údaje, které zvyšují představivost a umožňují vzájemná konkrétní srovnání. Pro uživatele je velmi důležité, že na většině map mají základní údaje převážně jednotný obsah, a to podle charakteru popisované oblasti. Údaje v tabulkách se vztahují ke všem oddílům, uváděným v textu, od základních údajů z fyzické a ekonomické geografie až po chronologicky uspořádaný přehled vývoje státu. Názornou představu o vývoji určitých prvků dávají diagramy, umožňující především přesné porovnání vzájemných poměrů, respektive růst nebo pokles. Přehled o podrobné situaci a geografické poloze dávají plány významných měst. Kartografické znázornění některých významnějších jevů, hlavně ekonomických, umožňuje řada kartogramů.

Názvosloví v textu i v mapovém obsahu je zpracováno podle jednotných zásad pro celé dílo. Užívá se názvosloví politicko-administrativního, tj. názvů v příslušném úředním jazyku státu, o kterém soubor pojednává. U nelatinských abeced se používá přepisu do latinky, schváleného Orientálním ústavem. Pokud existují vžitě české názvy, podle vypracovaného a schváleného seznamu, užívají se jejich dublety v závorce pod úředním názvem na mapě a před úředním názvem v textu; tak je i v názvosloví zachována jednotka a srovnatelnost ve všech částech souboru.

Údaje pro soubor jsou čerpány odpovědně z nejnovějších a odborně spolehlivých pramenů; z nejnovějších údajů statistických ročenek jednotlivých států, dále Ježegodniku BSE, materiálů Organizace spojených národů; významných ročenek celosvětového významu, jako např. Statesman's Year-Book, Calendario Atlante Agostini aj. Hospodářské údaje se získávají i od ministerstva zahraničního obchodu, dále pak z Hospodářských informací ze zahraničí, z Hospodářských zpráv, BIKI, politické údaje a přehledy z materiálů získaných na ministerstvu zahraničních věcí. Z nejnovějších publikací o jednotlivých státech a z jiných odborných materiálů se čerpají údaje o přírodních poměrech právě tak jako údaje historické. Všechny materiály se podrobně studují, třídí a hodnotí a teprve pak se používají k zpracování; děje se tak vždy odpovědně v marxistickém pojetí, aby soubor mohl všem uživatelům dát správný obraz a jasnou odpověď na řadu otázek a problémů, vízících se k současnému vývoji v nejrůznějších částech světa a jeho správnému zhodnocení a pochopení.